

του ΔΗΜΗΤΡΗ ΔΟΥΛΓΕΡΙΔΗ

«Η Σαλονίκη, η ιστορική πόλη του Αιγαίου (που σήμερα ονομάζεται Θεσσαλονίκη), ήταν ό,τι πλησιέστερο στον παράδεισο μπορούσε να φανταστεί ένας ευρωπαίος Εβραίος» γράφει η Sara Lipton στο τελευταίο τεύχος του «New York Review of Books». «Η κουλτούρα των εσπερίδων στο Βερολίνο, τη Βιέννη και το Παρίσι μπορεί να διέθετε μεγαλύτερη λάμψη, αλλά εκεί οι Εβραίοι έστεκαν στο περιθώριο των κοινωνικών ελίτ και της δημόσιας ζωής, παρατηρώντας τον ανερχόμενο αντισημιτισμό. Ενώ σ' εκείνο το ζωντανό, πολυπολιτισμικό και ανεξίθρησκο λιμάνι της Μεσογείου οι Εβραίοι ήταν το κυρίαρχο στοιχείο του πληθυσμού…».

Η εισαγωγή αφορά το **βιβλίο «Family papers: a sephardic journey through the twentieth century» (Farrar, Straus and Giroux) της Sarah Abrevaya Stein**, καθηγήτριας Εβραϊκής και Μεσογειακής Ιστορίας. Είναι η ανασύσταση μιας ιστορίας ξεχασμένης στον χρόνο και, παράλληλα, δείγμα «λογοτεχνικού ρεπορτάζ». Η Stein τοποθετεί τη μία ψηφίδα δίπλα στην άλλη σ' αυτό το «σεφαρδίτικο ταξίδι» αξιοποιώντας τις επιστολές της οικογένειας Levy: από τον πατριάρχη Σααδή ως τους σημερινούς επιγόνους.

Είναι τα κείμενα που περιμένουν να μιλήσουν και όχι τα γεγονότα στη μεγάλη εικόνα της ιστορίας. Ο «λόγος» εδώ είναι τα ημερολόγια, οι φωτογραφίες, τα ιατρικά, νομικά και κυβερνητικά έγγραφα. Ακόμη και το επιτάφιο επίγραμμα του Σααδή Λεβή (1820-1903), όπου, εκτός άλλων, αναφερόταν: «ήταν… ο βασικός ποιητής που συνέθεσε ποιήματα για την επίσκεψη του σουλτάνου και της περιοδείας του». Εκλεινε επισημαίνοντας ότι εξέδωσε εφημερίδες στη Θεσσαλονίκη στα ladino, τη γλώσσα των σαλονικιών Εβραίων, και τα γαλλικά, τη δεύτερη γλώσσα τους, που λειτουργούσε σαν γέφυρα με τον εκδυτικισμό και τον μοντερνισμό.

Επρόκειτο φυσικά για τον σημαντικό εκδότη και τυπογράφο της πολυπολιτισμικής Θεσσαλονίκης, το όνομα του οποίου επιβιώνει σήμερα στην περιοχή της Σχολής Τυφλών. «Στα 17 χρόνια του κληρονόμησε ένα παλιό τυπογραφείο, που δημοσίευε θρησκευτικά κυρίως κείμενα… Φοίτησε για λίγο χρόνο σε σχολείο, που έδρευε στη

Phoca PDF

συναγωγή Talmud Torah. Λόγω τιμωριών, γρήγορα το εγκατέλειψε. Οι σχολικές αναμνήσεις του έμελλαν αργότερα να επηρεάσουν τις εκπαιδευτικές του επιλογές» διαβάζουμε στο σημείωμα της καθηγήτριας Ελένης Αμπατζή (Πανεπιστήμιο του Τέξας) στο περιοδικό «Θεσσαλονικέων πόλις» (2018). «Οι δράσεις του είχαν και άλλη διάσταση. Ως αντίβαρο στη θρησκευτική μόνο εκπαίδευση, ο Σααδή στήριξε τη γαλλόφωνη εκπαίδευση για τους Εβραίους... Σε αυτό είχε σύμφωνο και τον Μωυσή Αλλατίνη».

Η ιστορία των Λεβή – 19 πρόσωπα περνούν μέσα από την αφήγηση της Stein – είναι μια ιστορία εκτεθειμένη στα ρεύματα του εύθραυστου κοσμοπολιτισμού, της απώλειας, της μετανάστευσης (ο Leon David θα φτάσει στο Ρίο ντε Ζανέιρο πριν από το 1940, ενώ ο 30χρονος βραζιλιάνος εγγονός του θα πάρει την ελληνική υπηκοότητα το 1998). Αναπόδραστα και του Ολοκαυτώματος: ο Daout Efendi θανατώνεται στο Αουσβιτς το 1943, πολλά μέλη της ευρύτερης οικογένειας εκτελούνται από τους Ναζί. Λεπτομέρεια την οποία αναδεικνύει η Stein: στο ανθρωποκυνηγητό συμμετέχει ως συνεργάτης των γερμανών ο δισέγγονος του Σααδή, Βιτάλ.

Ο τάφος του πατριάρχη των Λεβή καταστράφηκε μετά τη ναζιστική επέλαση, όταν το παλιό εβραϊκό νεκροταφείο σβήστηκε από τη μνήμη της πόλης και στη θέση του χτίστηκε το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο. Το 2015, ωστόσο, ο Τζέκης Μπενμαγιόρ εντόπισε μέρος της ταφόπλακας σε πεζοδρόμιο του Πανοράματος. Η επιγραφή ταυτίστηκε και εκτίθεται στο Εβραϊκό Μουσείο. Είναι ο τρόπος της ιστορικής έρευνας, τον οποίο υπενθυμίζει η Stein: τα θραύσματα γίνονται κάποια στιγμή ο ακρογωνιαίος λίθος της νεότερης μνήμης.

ΠΗΓΗ: ιστοσελίδα in.gr, 15.12.2020

Phoca PDF